

BIOGRAFIJA ŠUKRIJE ALAGIĆA

1. Porijeklo Šukrije Alagića

Na osnovu vakufname Mehmeda-Čauša,¹ napisane 18. zu-l-hidždžeta 1031. god. po Hidžretu (1621.), Faik Alagić, otac Šukrije Alagića, je istražio geneologiju svoje porodice. Na tragu tog dokumenta piše svoje memoare² u Sarajevu od 17. 6. 1894. god. do 20. 6. 1895. god., u koje smješta povijest svoje porodice, događanja u i oko Bosne u vrijeme osmanske Turske i Austro-Ugarske te svoje lične doživljaje i uspomene. Na tragu ovih memoara, možemo primijetiti kako se povijest u Bosni ponavlja i kako sudbine ljudi imaju velike sličnosti.

Ispisujući povijest svoje porodice Mehmed-Faik piše o Salihu, prvom pretku porodice, koji u Bosnu dolazi zajedno sa sultan Mehmed Fatihom, iza Hidžreta 867. god. (1462). Salih se naselio u konjičkom kotaru u selu Gornja Bijela, gdje je imao lijep posjed. Tu je sagradio kulu i oko kule dvorove u kojima je stanovao.

¹ "Čauš i čauš m (tur) U prvo doba osmanlijske države čauši su imali rang oficira, te su bili carski pobočnici i javeri. U janjičarskoj vojsci čauši su bili niži zapovjednici, i to čauši podnarednici, a baščauši i čaušbaše narednici i vodnici. Čauši su kao prenosioči naredaba bili u službi cara, paša, vezira i ostalih viših zapovjednika. Od ovog je došlo prezime Čaušević." Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Peto izdanje, Svjetlost, Sarajevo, 1985., str. 166.

² Mehmed Faik Alagić, *Povijest jedne porodice*, Spomenik CX, Odjeljenje društvenih nauka, Srpska akademija nauka i umetnosti, "Naučno delo", Beograd, 1961., Priredio Vojislav Bogičević.

Mehmed, unuk Salihov, je stupio u carsku službu 985. god. (1577.) i dobio raspored kod sultana. Po završetku službe 1010. god. (1601.) vraća se kući u Konjic. Tu je sagradio nekoliko značajnih hajrata-zadužbina, među kojima su džamija pod kuršumom tzv. Kuršumlija, a uz nju medresu, tekiju i hammam u Oprkanjskoj mahali.

Alija, sin Mehmeda čauša, tvrdi Mehmed Faik Alagić, oženio se za života svoga oca iz Skoplja, tj. iz Gornjeg Vakufa, bogatom curom, koja je posjedovala preko 150 kuća kmetova oko Gornjeg Vakufa. Alija je bio hrabar i ratoboran junak, i kao takav je bio priznat u turskoj vojsci i u svome narodu. Po njemu je porodica Alagić dobila svoje prezime. Umro je 1058. h.god. (1648.), a iza sebe je ostavio dva sina Ibrahima i Džafera te jednu kćerku.

Ibrahim i Džafer živjeli su zajedno s majkom i sestrom u Konjicu u Mehmed-čauševoj kuli. Kada je jedne godine, došao carski kapidžibaša starješina dvorskih stražara, oženio se njihovom sestrom i proveo jednu godinu u Konjicu. Kada se vraćao u Carigrad, sa sobom je poveo i Ibrahima, koji je tamo ostao sedam godina. Po povratku iz Carigrada s majkom odlazi u Gornji Vakuf, gdje ga valija u Travniku postavlja za teskerediju.³ Predpostavlja se da je tako nastala poznata travnička porodica Teskeredžići. Umro je 1128. god. (1715.) a iza sebe je ostavio sinove Sulejman-bega i Emin-bega. Oni su prodali očevu imanje, koje su naslijedili, što se danas nalazi u Begtaševića Stupu i selo Nevizdrake.

Isti nam izvor veli da je Sulejman živio u Travniku, kao veliki junak, gdje je i umro 1208. god. (1793.) ostavivši iza sebe malehna sina Ahmeda. Bio je veoma učen čovjek i poštovan kod ondašnjih valija, a umro je 1282. god. (1865.) ostavio je iza sebe dva sina Beščet-bega i Bećir-bega, koji su živjeli u Travniku.

Mehmed Faik Alagić još veli da je Emin-beg u Gornjem Vakufu ostavio dva sina Derviš-bega i Junuz-bega. Džafer, drugi sin Alije, bio je dobar čovjek, imao je veliko imanje i volio je pravednost. Umro je 1121. god. (1709.), a iza sebe je ostavio sina Osman. Osman ef. Je bio učen čovjek i kao takav priznat u Konjicu. Umro je 1183. god. (1769.), a iza sebe je ostavio dva sina Mula Mehmeda i Mujagu.

³ teskeredžija m (ar. - tur.) onaj koji izdaje teskere; onaj koji vodi protokole ili zapisnike; službenik administracije. Od ovog je nastalo prezime Teskeredžić." Abdulah Škaljić, isto, str. 614.

Mujaga je postao ajan⁴ i musellim⁵ u Konjicu. Imao je šest sinova: Mula Osmana, Bećira, Ahmeda, hadži Zulfagu, Derviš-agu, Aliju i dvije kćerke. Umro je 1264. god. (1847.)

Mula Mehmed je bio trgovac u Konjicu i dobro je živio. Umro je 1263. god. (1846.). Iza njega su ostala dva sina Džafer-aga i Ibrahim-aga i jedna kćerka. Ibrahim-aga, sin Mula Mehmeda, nije imao muške djece. Iza njega su ostale četiri kćerke. Džafer-aga, otac Mehmeda-Faika, bio je trgovac. Živio je 85 god., a umro je 1293. god. (1876.). Ženio se dva puta. Prva žena je bila kći Mula Sejfiye iz Konjica s kojom je imao sedmero djece, a samo jedan sin Avdo, iz prvog braka, imao je tri sina Sejfu, Ahmeda i Ibrahima i jednu kćerku.

Drugi put se oženio iz Mostara od Salih-bega Alikalfića. Iz ovog braka je imao 16 djece, od kojih je, Mehmed Faik, zabilježio živih petero, tri sina: H. Salih-agu, Mehmedi-Faika i Sulejmana. H. Salih-aga je imao dva sina: Hamida i Džafera, i dvije kćeri: Atifu i Dževahiru, a Sulejman nije imao poroda. Vidi tabelu 1.

O Mehmedu Faiku, najbolje je pustiti da on sam govori o svom životu, barem jedan dio, tako ćemo vidjeti svu ljepotu njegovog arhaičnog jezika i detalje koje pomno pamti i bilježi. "Ja sam se rodio u g. 1259. po Hidžretu (1843.) u mjesecu zu-l-hidžetu 6 i to u petak kad su ljudi u džamiji bili... I jesam išao u mekteb najprvo pred H. Salih ef. Kopčića, potlije pred hodžom Šemićem. Potlije jednu godinu u Ruždiji, te u 1271. g. (1854.) jest me otac dobio u Konjic te do 1275. (1858.) jesam učio u Konjicu pred hafizom Hadžićem. (G). 1276. (1859.) jest me otac spremio u Sarajevo u medresu na Atmejdan sa bratom mlađim od mene Mustafom te sam dvije godine bio u medresi. Učio sam pred Omer ef. Humom i pred hafizom Kaukčijom...."⁶

Godine 1279. (1862.), kao mladić od dvadeset godina, stupio je u dvor sultan Abdu-l-Aziza, kao silahšor.⁷ Kao silahšor, Mehmed-Faik veli

4 ajan m (ar.) - prvak, odličnik, velikaš, ugledan čovjek, istaknuti predstavnik jedne klase, staleža ili najistaknutijih slojeva građanskog stanovništva." Abdulah Škaljić, isto, str. 76.

5 muselim m (ar.) sinonim za kajmekam; zastupnik paše u sandžaku koji mu je dat kao arapluk; oblasni upravitelj; sreski načelnik." Isto, str. 477.

6 Mehmed Faik Alagić, isto, str. 51.

7 silahšor-ora m (ar.-perz.) 1. pripadnik dvorske straže na osmanskom dvoru. 2. titula za određenog službenika na dvoru (niža za jedan stepen od kapudžibaše)" Abdulah Škaljić, isto, str. 565.

da je nosio pozlaćeno odijelo i oružje⁸ i sa ostalim silahšorima pratio sultana na izlete, teferiče i svečanosti. “A kad je bio alaj, tj. bajram, ili mevlud, ili 15. dan ramazani-šerifa, kakav šerif-alaji, ili kad bi došao kakav elčija⁹ ili poslanik od koje velesile, ondak bismo morali obući haljine iste onakve samo što su u zlatu.”¹⁰ Za ovu službu bilo je potrebno da prođe određeno školovanje gdje je učio strane jezike: arapski, turski, perzijski, francuski i engleski. O događajima na dvoru, o kojima i piše, imao je svoj stav, ali je ostao nepokolebljivo privržen sultanu i vjeran Turskoj carevini. U Bosnu se vratio 1284. god. (1867.). Vrijeme Austro-Ugarske aneksije dočekao je kao kajmekam¹¹ Visokom. Bio je, tvrdi, protiv pružanja otpora Austro-Ugarskoj pokoravajući se sultanovoj naredbi. U Visokom je ostao, kao kajmekam, do 20 maja 1879. god., gdje se oženio, kako kaže, 20 marta 1293. god. (1876.) Hasna hanumom kćerkom Junuzbega Zečevića. 15. kolovoza 1880. god. premješten je kao kajmekam u Donju Tuzlu i ostao do 15. januara 1882. god., kada je brzojavom premješten u konjički kotar, kao kajmekam. Za svoj rad i okončanje pobune u Hercegovini, dobio je 29. maja 1883. god. orden F(ranje) J(osipa) I. (nišan). 20. novembra 1894. god. dobio je rješenje za penziju. 14.12. 1894. god bio je u Beču kod cara, žalio se na malu penziju od 495 forinti, jer mu nisu priznali 17 god. rada u vrijeme turske uprave. Razlog ovakvom odnosu prema njemu, sam kaže, bila je njegova vjera islam. “I taka je vlada prema meni bila nezahvalna te me je najpotlije umirovila i to sa 495 forinti godišnje, a to je što sam ja muhamedanac i islam. Da je na mom mjestu bio kakav Švabo, to bi on dobio i nagradu i ordena prema službi.”¹²

Mehmed-Faik imao je sinove: Ahmeda, Reufa, Halida, Šukriju, Salema, Mustafu i Ćazima, te kćeri: Naziju, Hibu i Behiju. “Peto dijete

⁸ “Kad bismo jahali na konjima, imali smo na glavi kalpak kao što su stari Bošnjaci nosili i imali smo dvije puške male za pojasom i sablju i štuc koji smo nosili pred sobom, te smo bili sasvim opterećeni.” Mehmed Faik Alagić, isto, str. 52.

⁹ elčija m (tur.) poslanik na strani, poslanik inostrane države; poslanik, izaslanik ” Abdulah Škaljić, isto, str. 266.

¹⁰ Mehmed Faik Alagić, isto, str. 52.

¹¹ kajmekam, kajmakam, -ama (ar.) zastupnik vezira ili valije u jednom upravnom području ili nekoj dužnosti; sreski načelnik. - “pa me daje kajmekamu / neću joj ga ja” (GZM 1909 586), tur. kaymakam, osn. zn.: “zastupnik, zamjenik.” Abdulah Škaljić, isto, str. 384.

¹² Mehmed Faik Alagić, isto, str. 77.

rodilomi se mjeseca maja 6 godine 1881 ala-franga u Donjoj Tuzli. Ime mu je Mehmed-Šukrija.”¹³

Svoju povijest porodice završava ovom porukom: “Na to sam sve išao da islamu od mene kakva korist bude i dosta (sam) islama kutariso s Božijom pomoći od hapsa ili da glavu ne izgubi... Dosta se je islama od moga uzroka koristilo. I tako u službovanju svakome treba pravo i vjerno raditi i tuđega se čuvati, a ne gledati hoće li vlada dati kakvu nagradu ili orden, nego služiti za Božiji rizaluk i islamu ići na pravu korist, te islama ne ložiti na vatru kao što danas ima nakvih činovnika od Turaka, te šta rade: uliskavaju se vladi i svoje Turke na vatru lože. Teško onom koji to radi!”¹⁴

2. Život Šukrije Alagića

Porodica Alagić vodi porijeklo iz bosanskohercegovačkog grada Konjica. Specifičnost posla kog je obavljao njegov otac, a služio je kao kajmekam,¹⁵ odvela je cijelu porodicu u Donju Tuzlu. U tom gradu 20.V 1881. godine rodio se Šukrija Alagić. Odgajan u porodičnoj islamskoj atmosferi stiče osnovno islamsko obrazovanje i odgoj s kojim će živjeti do kraja života. Osnovno obrazovanje (ruždiju)¹⁶ završio je u Sarajevu 1893. godine. U glavnom gradu nastavlja svoje dalje školovanje gdje je završio šest razreda gimnazije. Sedmi i osmi razred nastavio je u Mostaru

¹³ Isto, str. 77.

¹⁴ Isto, str. 78.

¹⁵ kajmekam, kajmakam, -ama (ar) zastupnik vezira ili valije u jednom upravnom području ili u nekoj dužnosti; sreski načelnik. - “pa me daje kajmekamu / neću joj ga ja” (GZM 1909 585), tur. kaymakam, osn. zn.: “zastupnik, zamjenik.” Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpsko-hrvatskom jeziku*, isto, str. 384.

¹⁶ “Ruždije su bile prve državne, svjetovne škole u BiH, otvorene prije austrougarske okupacije koje su mogli pohađati pripadnici svih vjeroispovijesti u Turskoj. One su odgovarale četverogodišnjoj nižoj srednjoj školi u kojoj su se učenici osposobljavali za niža činovnička zvanja. U ruždiju su primana djeca koja bi završila sibjan mekteb i umjela čitati i pisati. Nastavni jezik bio je turski. U Turskoj su osnovane 1263 (1847) u doba sultan Abdul-Medžida, a u drugoj polovini XIX vijeka susrećemo ih u BiH. Sarajevska je najstarija.” Vidi više Hajrudin Čurić, *Muslimansko školstvo u BiH do 1918.*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1983, str. 135 i 234. Postanak ove riječi Edhem Mulabdić objašnjava ovako: “Ruždija je arapska riječ, a došla je od riječi ‘rušd’, što znači sposobnost, zrelost, savršenstvo, naravski u relativnom smislu. Odatle ime Rašid, a znači čovjeka, koji je iz stranputice izveden na pravi put, te nije više brige za nj, da će kud zabasati, jer on ima ‘rušd’ tj. zrelost, savršenstvo, dakle zrio je, savršen je. Odatle je došlo ime ‘ruždije’ zavodu, u kome se dijete usavrši, da može nastaviti svoj život kao valjan građanin u društvu, dobivši neko zaokruženo znanje.” Mulabdić Edhem, “*Maglajska ruždija*”, Školski vjesnik, Sarajevo, 1938, str.49. ili Hajrudin Čurić, isto, str. 135-6.

gdje je 19. juna 1901. godine i položio ispit zrelosti (maturirao).¹⁷ Od sedamnaest maturanata jedini je bio musliman.¹⁸ Budući je bio siguran u islamski odgoj na kom je odgajan i kog je usvojio, ali i shvatanja, razumijevanja i prilagođavanja novim povijesnim tokovima, njegov otac se nije bojao da svog sina pošalje na školovanje u Beč. Na sveučilištu u Beču upisao je Filozofski fakultet, Odsjek za orijentalistiku (stari arapski jezik) i slavistiku (srpski ili hrvatski jezik) 19. juna 1901. godine. Rektor c.(arskog) kr.(aljevsog) Univerziteta u Beču i dekan filozofskog fakulteta potvrdili su da se Šukrija Alagić upisao redovno na ovo sveučilište i da je dao zakletvu da će se pokoravati akademskim zakonima i vlastima pa je u januaru 1902 unesen u maticu univerziteta.¹⁹ Studije je završio u redovnom roku bez prekida 31. jula 1905. godine i za to vrijeme pohađao slijedeća predavanja:

Staroarapski tekstovi,
Arapska gramatika,
Arapski žurnali,
Arapske pjesme,
Arapska metrika,
Muallakat,
Koran,
Zamahšeri-El-Mufessal,
Istorija Slavena u srednjem vijeku,
Gundulić i njegovo doba,
Istorija slavenske filologije,
Države i narodi Balkanskog poluostrva itd.²⁰

Za vrijeme studija na ovom univerzitetu ponašanje Alagića bilo je u skladu sa akademskim zakonima, što je potvrdio dekan filozofskog fakulteta. Po završetku studija vraća se u svoju Bosnu gdje biva imenovan od Zemaljske Vlade za Bosnu i Hercegovinu 23. avgusta 1905. godine namjesnim učiteljem Velike gimnazije u Sarajevu, uz uvjet da će u svrhu

17 A. BH, isto, str. 33-4

18 "75 godina gimnazije u Mostaru", 1893-1968, Izdavač: Kolektiv gimnazije "Alaksa Šantić" Mostar, Veselin Masleša, Mostar, str. 29 i 125.

19 A BH, isto, str. 21.

20 Isto, str. 17 i 18

definitivnog namještaja u roku od tri godine, dakle do kraja školske godine 1907/08 steći i formalno osposobljenje za srednjoškolsko učiteljstvo.²¹

Prilikom zapošljavanja na Velikoj gimnaziji popunio je formular personalnog dosijea u kom su bile stavke na njemačkom jeziku. Uvidom u spomenuti personalni dosije vidljivo je da je Alagić svoje podatke popunio na njemačkom jeziku, gdje je primijetno njegovo nacionalno i vjersko opredjeljenje: Hrvat,²² islamske vjere. Isti formular, u vrijeme Kraljevine SHS,²³ popunio je 1926. kao profesor gimnazije u Derventi identičnim podacima. Iz ovih dosijea saznajemo da je Šukrija Alagić znao tri strana jezika: arapski, turski i njemački.²⁴ Arapski, njemački i srpski ili hrvatski predavao je kao nastavnik u školama, nerijetko po dva u isto vrijeme. 23. maja 1907. predložio je dobre kolokvijalne svjedodžbe na ispit iz staroarapskog jezika, kao glavne i srpsko-hrvatskog, kao sporedne struke. Ispit je položio u Beču 11. novembra 1908. pred Povjerenstvom za učitelje na gimnazijama i realkama. Prema tome je gosp. Šukrija Alagić dobro osposobljen (wohl geeignet) da na srednjim školama predaje stari arapski jezik kao glavnu struku, a srpsko-hrvatski kao sporednu.²⁵ 1. marta 1909. imenovan je pravim učiteljem u dosadašnjem mjestu službovanja uz obavezu, da u smislu naredaba od 24. januara 1909. broj 1143 i broj 7594, sam se pobrine za definitivno potvrđenje u učiteljskom zvanju i za priznanje naslov "profesor".²⁶ Poslije ovog ispita i postavljenja za pravog učitelja uslijedila je ženidba. 24. oktobra 1909. godine Šukrija Alagić, sin Mehmeda iz Sarajeva vjenčao se sa Ćelebijom Đonlagić, kćerkom hadži Hasanbega, iz Dervente, a na osnovu dozvole šerijatskog suda u

21 Isto, str. 29.

22 Iz dosijea Šukrije Alagića da se primjetiti da se u nacionalnom smislu izjašnjavao kao Hrvat. Tako su se naprimjer izjašnjavali i Safvet-beg Bašagić, Osman Nuri Hadžić, Edhem Mulabdić, reis-u-lulema Džemaludin Čaušević i drugi. Razlog za to je poznat većini današnjih Bošnjaka. "Ova izjašnjavanja su bila više politička i kulturna platforma njihova djelovanja, kako se nebi ugrozili interesi Bošnjaka, koji su već tada bili formirani u zaseban politički entitet." Dr. Muhamed Hadžijahić, *Od tradicije do identiteta*, (Geneza nacionalnog pitanaj bosanskih Muslimana), Svjetlost, Sarajevo, 1974, str.149. "Izjašnjavanja su bila mahom taktičke i političke naravi, neki su muslimani i po više puta prelazili iz jednog tabora u drugi. Jednostavno rečeno, zaseban muslimanski entitet bio je već toliko formiran da ga se veći broj muslimana nije mogao samo tako odreći." Noel Malkom, *Povijest Bosne*, Erasmus Gilda, Novi Liber, Dani, Zagreb-Sarajevo, 1995. str.206.

23 A BH, isto, str. 3

24 Isto, str. 37.

25 Isto, str. 16.

26 Isto, str. 31.

Zemaljska vlada
za Bosnu i Hercegovinu

Broj: 25706
I-112

Sarajevu, dne 2. marta 1909.

Blagorodnom gospodinu
Šukriju ef. Alagiću
namješnom učitelju
velike gimnazije

Sarajevu.

Nasao sam se jobudjenim, imenovati vas pravim učiteljem ostavivši vas u dosadašnjem mjestu sluzbovanja, i to s pravom kojepost: od 1. marta 1909.

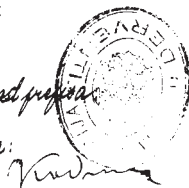
U tom vam svojstvu od rečenog dana pripada deveti (IX) dnevni parred i s tim spojena ustavna beriva t. j. temeljna plaća godišnjil dvije hiljade i osam stotina (2.800) i aktivitetni doplatak godišnjil hiljadu i dvije stotine (1.200) dakle ukupno godišnjil četiri hiljade (4000) kruna, koja vam se, ujedno donacuju na isplatu kod ovdasnje zemaljske blagajne. —

Nakon prokusnog trogodišća imaćete u smislu naredaba od 24. januara 1909. broj 1143 i broj 7594, sami da se jobrinezete za definitivno potvorenje u učiteljskom pvanju i sa prama, nje naslov „profesor“

Toplavar zemaljske vlade
Hincrot v. t.

Za tačnost potvrđeno

Dirktor:

Dokument Zemaljske vlade
o imenovanju Šukrije Alagića pravim učiteljem

Derventi, pred imamom Muhamed Zija Omerhodžićem.²⁷ Budući je navršio koncem mjeseca februara 1912. tri godine službovanja kao pravi učitelj, 1. marta 1912. godine potvrđen je definitivno u službeno zvanje i priznanje naslov “profesor”.²⁸ Za vrijeme rata 1914. godine uzet je u vojsku, ali je kao državni činovnik bio oslobođen službe u vojsci. Posao profesora arapskog jezika obavljao je u Sarajevu do 19. januara 1916. godine kada je bio premješten, na njegovu molbu, na Veliku gimnaziju u Mostar. Nakon dvije godine provedene u Mostaru, tačnije 30. oktobra 1917. premješten je na mušku preparandiju (učiteljsku školu) u Derventu, kuda je bila premještena sarajevska učiteljska škola. U školskoj 1917/18. obavljao je dužnost muslimanskog vjeroučitelja i nastavnika njemačkog jezika. Na nižu gimnaziju u Derventi premješten je 8. oktobra 1920. godine.

3. Pregled izvora i literature

Imami, muallimi i druge tradicionalne muslimanske vođe čuvari su islama i njegovi zaštitnici bez kojih bi i sam kontinuitet islamske tradicije bio doveden u opasnost, ali je svakako značajan i nemjerljiv doprinos, očuvanju i prezentiranju islama i islamskih vrijednosti intelektualaca muslimana.

“Danas u islamskom svijetu, uglavnom, postoje dvije glavne skupine ljudi koji se bave vjerskim, intelektualnim i filozofskim pitanjima: ulema i drugi stručnjaci za pitanje vjere (podrazumijevajući i sufije) i modernisti. Tek odnedavno postepeno se počinje pojavljivati i treća grupa, naime grupa koja se poput uleme, pridržava tradicije ali poznaje i savremeni svijet. Međutim ta treća grupa još je uvijek malobrojna”.²⁹

U tu treću grupu možemo s pravom ubrojati i g. Alagića, koji je kao dijete stekao osnovno islamsko obrazovanje u krugu svoje porodice, a stekao šire intelektualno obrazovanje stekao je na Zapadu, u to vrijeme poznatom sveučilištu u Beču. Kao musliman do kraja života je živio islam, čuvao i pisao o islamu i islamskim vrijednostima i tradiciji. Vjera je bila njegova inspiracija u svim poslovima, životni put kog nije mijenjao bez

²⁷ Isto, str. 27.

²⁸ Isto, str. 24.

²⁹ Seyyed Hossein Nasr, “Zapadni svijet i njegovi izazovi islamu”, Enes Karić, *Kur'an u savremenom dobu II*, prevela s engleskog Azra Saračević, Sarajevo, 1997, str. 9-10.

obzira na poteškoće i iskušenja kroz koja je prolazio. Biografski podaci o Šukriji Alagiću su vrlo šturi i oskudni. Prve biografske podatke o njemu nalazimo u Memoarima njegova oca Mehmeda Faika Alagića koji kaže: “Peto dijete rodilo mi se mjeseca maja šest godine 1881. ala-franga u Donjoj Tuzli. Ime mu je Mehmed - Šukrija... Kada sam došao u Sarajevo 15.11.1887., jesam Šukriju dao u ruždiju, a nije prije nigdje učio, te mu je ruždija započetak bila. Direktor im je bio u ruždiji Ahmet ef. Ribić (Širazija), te sam mu našao jednog softu, tj. na ime Latif ef. Bulića koji ga je kroz pet godina naučavao kod kuće, tj. dolazio u noći po 1-2 sata. Kada je Šukrija izvršio ruždiju, jesam ga dao u gimnaziju 1. septembra 1893. god.”³⁰ Vijest o njegovoj smrti i kraću biografiju donosi *Novi Behar*, u kom je objavljivao svoje radove.³¹

Kratke biografske podatke, njegov društveni angažman i bibliografiju objavljenih i nekih neobjavljenih knjiga te tekstova objavljenih u *Narodnoj uzdanici*, bilježi *Narodna uzdanica*.³² Po njihovu saznanju iza njega su ostala u rukopisu: “Dva udžbenika ‘Izbor iz 1001 noći’ s rječnikom i rječnik za djelo Fitedail-hajvanati ostale su u rukopisu u Zemaljskoj vladi za Bosnu i Hercegovinu.”³³ *Narodna uzdanica* ga se sa zahvalnošću sjeća i apelira na one, koji su u to doba povelili akciju za podizanje njegovih nišana, da bi njegova duša najrahatnija bila kada bi se izdao onaj svezak tefsira, koji je ostao u rukopisu, neobjavljen.

U dvadesetom izvještaju Velike gimnazije u Sarajevu navedena je kraća biografija Šukrije Alagića, profesora ove gimnazije.³⁴ Državna realna gimnazija u Tuzli, gdje je jedno vrijeme bio direktor, u svom Izvještaju za 1935.-36. školsku godinu, a povodom njegove smrti, navodi kraće biografske podatke, ističući da je bio jedan od prvih Muslimana koji je završio akademske studije i tako svojim znanjem služio svom narodu. U tom se izvještaju kaže: “Rahmetli Šukrija Alagić bio je vredan i savestan prosvetni radnik. Osim svog šk. rada bavio se je mnogo naučnim radom. Napisao je mnogo radova iz islamske književnosti i preveo je Kur’an na srpsko-hrvatski jezik. Kao nastavnik i direktor vršio je savesno svoje

30 Mehmed Faik Alagić, “*Povijest jedne porodice*”, isto, str. 77.

31 “Merhum Šukrija Alagić”, *Novi Behar*, Sarajevo, IX/1935., broj, 14-16, str. 207.

32 Šukrija Alagić, *Narodna uzdanica* - Kalendar, Sarajevo, 1936. god.

33 Isto

34 *Dvadeseti izvještaj Velike gimnazije u Sarajevu*, Sarajevo, 1906., str. 17.

dužnosti. Kao drug bio je prema svakom susretljiv. Njegova smrt je težak gubitak za našu prosvetu.”³⁵

Alija Nametak u Hrvatskoj enciklopediji iz 1941. godine bilježi osnovne biografske podatke o Šukriji Alagiću, bibliografiju njegovih prevedenih knjiga prema misirskom komentatoru Kur’ana Muhammedu Rešidu Ridau i udžbenik iz arapskog jezika s rječnikom za bosansko-hercegovačke gimnazije.³⁶ U Spomenici, 75. god. Gimnazije u Mostaru, nalazi se slika prvih maturanata (1900-1901.) god. na kojoj je i Šukrija Alagić u fesu.³⁷ Bio je to jedini maturant musliman, od ukupno sedamnaest maturanata, iako se 26. oktobra 1893/94., kada je otvorena Gimnazija u Mostaru u prvi razred upisalo 8 muslimana, 34 pravoslavna, 22 katolika i jedan Jevrej.³⁸ U Spomenici, 75 godina Gimnazije u Tuzli (1899-1974.), Šukrija Alagić se ne spominje osim u statističkim podacima da je bio direktor škole od 1927-1930. god.³⁹ S negativnom konotacijom i krivim imenom sjeća ga se učenica Smilja Jović, kad kaže:”Na kraju sedmog razreda dr. Glušac (Vaso) je premješten u Banja Luku. Za direktora dolazi Tukrija Alagić, koji sa jednom grupom profesora mijenja život Škole i stvara negativnu popularnost.”⁴⁰

Značajan i hvale vrijedan rad napisao je hfz. Mahmut Traljić u *Glasniku VIS-a* iz kog se da sagledati životni put, aktivnosti i rad ovog, “profesora-pedagoga, pisca i zaslužnog prevodioca, neumornog kulturnog poslenika”.⁴¹ Mahmut Traljić, zapravo, oživljava lik i djelo Alagića, koji je gotovo bio zaboravljen. Interesantno je da se o Šukriji Alagiću, a napose njegovom djelu tako malo pisalo i znalo kad do skora nismo imali niti jedan preveden tefsir⁴² ili njegove dijelove, do onog što je preveo Šukrija Alagić.

35 “Šukrija Alagić”, *Izveštaj za 1935-36 školsku godinu*, Državna realna gimnazija u Tuzli, str. 60.

36 A(lija) N(ametak), *Alagić Šukrija*, Hrvatska enciklopedija, svezak I, Naklada Konzorcija Hrvatske enciklopedije, Zagreb, 1941., str.167-168

37 1893-1968., *75 godina Gimnazije u Mostaru*, Izdavač: Kolektiv gimnazije “Aleksa Šantić” Mostar, Veselin Masleša, Mostar, 1968. god.

38 Vidi više, isto., str. 29 i 125.

39 Gimnazija u Tuzli, *75 godina Gimnazije u Tuzli*, Izdavač: Gimnazija u Tuzli, “Univerzal”, Tuzla-OUR “Grafičar”, Tuzla, 1974. god., str. 383-84.

40 Smilja Jović, “*Bila sam učenica i profesorica gimnazije*”, Gimnazija u Tuzli, isto., str. 312.

41 Mahmut Traljić, “*Šukrija Alagić*”, *Glasnik VIS-a*, Sarajevo, XL/1977., br.2, str.164

42 Prva knjiga prijevoda tefsira *Fi zilāl al-Qur’ani - U okrilju Kur’ana*, prijevod sa arapskog od prof. dr. Omera Nakičevića, prof. dr. Jusufa Ramića i mr. Mesuda Hafizovića u izdanju Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, štampan je u Sarajevu 1996. godine

Zapitanost je veća, tim prije, što je misao i ideja Muhameda Abduh i Muhameda Rešid Ridaa, preko ovog racionalnog tefsira i drugih njihovih tekstova živjela u ovim našim krajevima, naročito preko onih koji su svoje visoko obrazovanje sticali na El-Azharu u Egiptu. Jedan od razloga zapitanosti leži i u činjenici da taj njegov rad nije naišao na odziv ondašnje Vakufske uprave i Vjerskog starješinstva, koji nisu našli za shodno ni da preporuča njegove knjige, a kamoli da ih izdaju, konstatira Uredništvo *Novog Behara*.⁴³

Traljićev nekrologij⁴⁴ je najozbiljniji i najiscrpniji rad, koji nam je ponudio pune biografske podatke i najpotpuniju sliku od rođenja do smrti. Značajno je napomenuti da je Mahmut Traljić u ovom tekstu priredio bibliografiju svih objavljenih radova Šukrije Alagića, a za mnoge od njih dao je i kraće pojašnjenje. U ovom radu hfz. Traljić je naveo i polemičke tekstove Ahmeda Lutfi Čokića⁴⁵ u *Hikmetu*, koji se odnose na prve dvije knjige Alagićeva prevoda Komentara Kur'ana. U radu su navedeni i tekstovi H. Mehmeda Handžića⁴⁶ i Derviš A. Korkuta - Ibnul

43 Vidi više, *Merhum Šukrija Alagić*, isto, str. 207. Ovdje treba napomenuti da je Šukrija Alagić prvu i drugu knjigu izdao zajedno sa Džemaluddin ef. Čauševićem, koji je tada bio reis-ul-ulema.

44 Ovaj isti tekst objavljen je u knjizi hfz. Mahmud Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, El-Kalem, Sarajevo, 1998., drugo dopunjeno izdanje, str. 9-16.

45 Ahmed Lutfi Čokić se rodio u Brčkom 1878. god. Početne vjerske nauke počeo je u Brčkom a nastavio u Tuzli. Ruždiju, kao i osnovnu školu završio je u Tuzli, a onda nastavio Hadže-Badži Kadun medresu u Tuzli. Godine 1898. stupio je u Nuvvab (Šerijatsku sudačku školu). Po završetku je imenovan, od tadanje rijaseti Ilmijje pomoćnim muderrisom Hadže-Badži Kadun medrese, a ujedno se upisao na pravni fakultet u Zagrebu, koji je apsolvirao za četiri godine. 1907. god imenovan je aksultantom okružnog suda u Tuzli, odakle je kasnije prešao upravnoj struci, te je kao perovodni vježbanik služio u Tuzli i Konjicu. Kao kotarski predstojnik radi u Vlasenici, Cazinu i Bihaću, odakle je kao dobar organizator zadruga, dodijeljen poljoprivrednom odjeljenju bivše zemaljske vlade u Sarajevu. Na tom položaju je bio penzionisan, ali je ponovo aktiviran i imenovan referentom ministarstva vjera u Beogradu. Radi oboljenja je ponovo penzionisan 1928. god. i kao privatnik živio u Tuzli. Umro je u 55-toj godini života 24. 12. 1933. god. Bio je član redakcije *Hikmeta*, gdje je objavio seriju članaka *Islam i kultura, O vakufu i upravi sa njim i O prevodu i tumačenju Kur'ana azimušana po gosp. Šukriji Alagiću*. Vidi više, Chameran, *Merhum Ahmed Lutfi Čokić, Hikmet*, Tuzla, V/1933., br. 55, str. 205-7.

46 H. Mehmed Handžić je rođen u Sarajevu 16. 12. 1906. god. Po završetku mekteba i ruždije upisao se u novoosnovanu Šerijatsku gimnaziju, gdje je i maturirao 1926. god. Iste godine upisao se na Džamiu-l-Azhar u Kairu, a diplomirao 1931. god. U aprilu 1932. god. postavljen je za nastavnika i perfekta Gazi Husrev-begove medrese. 1937. god. premješten je u Gazi Husrev-begovu biblioteku za I. bibliotekara i upravitelja. 1939. god. došao za ugovorenog nastavnika na Višu islamsku šerijatsku školu. I na jednoj i na drugoj dužnosti bio je do maja 1944. god., kada je imenovan redovnim profesorom ove škole. Umro je 29. jula 1944. god. u 38-oj godini života. Vidi više, Hfz. Mahmud Traljić, *Mehmed Handžić*, *Istaknuti Bošnjaci*, isto, str. 114-125.

Ajna kojima su pohvalili prijevod i posebno trud Šukrije Alagića. Svoj rad hfz. Traljić završava konstatacijom “da Šukrija Alagić po svom životu i radu nije zaslužio da padne u zaborav. Najbolju uspomenu na njega i njegov rad očuvali bi, ako bi izdali bar izbor, ako ne sabranih djela, onda njegovih originalnih i prevedenih radova.”⁴⁷

S druge strane Mehmed Handžić u svom tekstu⁴⁸ u *Novom Beharu* preporučuje muslimanskom svijetu da čita knjige ovog svake hvale vrijednog Alagićeva rada. On smatra neutemeljenim kritike upućene Šukriji Alagiću, jer greške koje mu se spočitavaju ne potječu od njega, nego baš od Rešid Ridaa čiji tefsir prevodi. “Letimice sam prešao ovu treću knjigu i na nekoliko sam mjesta koja sada neću iznositi, zapazio sam nekoliko pogrešaka. Ovdje iznosim to da ove pogreške ne potječu od g. Alagića nago baš od Rešid Ridaa.”⁴⁹ Derviš A. Korkut u svom tekstu izražava svoju podršku prevodilačkom radu Šukrije Alagića i ističe da je on “dobar musliman i poznavalac oba jezika (bosanskog i arapskog, prim. D.F.), ...i ukoliko jedan prevod Kur’ana može biti dobar, njegov je.”⁵⁰

Mustafa Busuladžić, pak, u svom radu “Prvi prijevodi Kur’ana u svietu i kod nas”⁵¹ navodi i Šukriju Alagića jednog od naših boljih orijentalista, koji je prvi počeo prevoditi Kur’an s tumačem na hrvatski jezik. U ovom radu je dat prikaz IV prevedene knjige i “Tefsir Džuz-i-Amme”. On napominje da se razvila kritika i različito ocijenila njegovu prevodilačku djelatnost, ali “Unatoč svih nedostataka Alagić je radio s mnogo spremne i svjestno. Stoga je njegov prijevod, iako nepotpun, kod nas najbolji prijevod Kur’ana.”⁵²

O Šukriji Alagiću govori i dr. Muhamed Hadžijahić u tekstu “Bibliografske bilješke o prijevodima Kur’ana kod nas”⁵³ navodi rad Šukrije Alagića kao prvi pokušaj prevođenja cjelokupnog Kur’ana poslije Prvog svjetskog rata. U ovom radu, autor donosi prikaz objavljenih knjiga

47 Mahmud Traljić, isto, str. 168

48 H. Mehmed Handžić, *El-Kur’anu l-Hakimu*, Novi Behar, 1933., br. 24, str. 350.

49 Isto, str. 351.

50 Derviš A. Korkut, *El-Kur’anu l-Hakimu*, Novi Behar, 1933-34., br. 1-2, str. 28.

51 Mustafa Busuladžić, *Prvi prijevodi Kur’ana u svietu i kod nas*, Narodna Uzdanica, Kalendar 1945., str. 83.

52 Isto, str. 84.

53 Muhamed Hadžijahić, *Bibliografske bilješke o prijevodima Kur’ana kod nas*, Bibliotekarstvo, XII/3, Sarajevo, 1967., str. 39.

prijevida i znatan dio objavljenih tekstova, kao i prikaz polemičkih rasprava između Šukrije Alagića i Ahmeda L. Čokića. Od biografskih podataka navodi mjesto, datum rođenja i smrti (Tuzla 20.V 1881, umro u Derventi 31.1.1936) Novo svjetlo i pomak u rasvjetljavanju lika i djela Šukrije Alagića pruža nam dr. Jusuf Ramić u svojim tekstovima "Tefsir *El-Menar*",⁵⁴ "Racionalno tumačenje Kur'ana"⁵⁵ i "Izučavanje arapskog jezika kod nas".⁵⁶ U ovim prvim tekstovima dr. Jusuf Ramić dao je prikaz ovog tefsira i karakteristike tumačenja Kur'ana po Muhammedu Abduhuu. U podnaslovu nam govori o El-Menaru na srpskohrvatskom jeziku, čije dijelove je preveo Šukrija Alagić. Na kritike koje je Ahmed L. Čokić uputio Šukriji Alagiću, o kojima i dr. Jusuf Ramić govori, kaže da se Alagiću i može prigovoriti za prevođenje ali prigovor za komentarisanje nema mjesta. Alagić je prevodio komentar Muhammeda Abduhua, predstavnika racionalističke škole u egzezezi Kur'ana, a Čokić je izraziti tradicionalista iz čega i proizilazi njegova kritika. Kraću biografiju, u fusnoti, prenio je iz *Glasnika* od hfz. Mahmuda Traljića. U tekstu "Izučavanje arapskog jezika kod nas" spominje više puta Šukriju Alagića i njegov doprinos arapskom jeziku u Bosni i Hercegovini. U fusnoti navodi njegovu kraću biografiju. Nedugo poslije ovoga apsolvant Husić Halim uz podršku i smjernice dr. Jusufa Ramića, piše svoj diplomski rad o Šukriji Alagiću.⁵⁷ Halim Husić je ponudio neke nove biografske podatke životni put i kretanje u službi. Najvažnije što nam je u ovom radu ponudio je bibliografija radova i analiza svakog objavljenog teksta. Radovi nisu poredani hronološki ili temetski, već prema časopisima u kojima je objavljivao. Govoreći o ulozu "Gajreta" u društvenom životu muslimana, Ibrahim Kemura ga spominje na pet mjesta i ubraja među "najistaknutije studenata Bečkog univerziteta u periodu između 1884.-1900. godine: Osman Nuri Hadžić, Safvet-beg Bašagić, Arifović, Mehmed-beg Hrasnica, Hamid-beg Džinić, Edhem-beg Bahtijarević, Šefkija Gluhić, Šukrija Alagić, Bećir Mehmedbašić i Ahmed Muhibić",⁵⁸ i među afirmirane muslimanske pisce istorije islama i vjerske tematike u *Beharu* i drugim muslimanskim

54 Jusuf Ramić, *Tefsir El-Menar*, Glasnik, 1978., god.XLI, br. 2, str. 113-118.

55 Jusuf Ramić, *Racionalno tumačenje Kur'ana*, Islamska misao, 1991., br. 154, str. 13-17.

56 Jusuf Ramić, *Izučavanje arapskog jezika kod nas*, Zbornik radova 2, Islamski teološki fakultet, Sarajevo, 1987., str. 237-268.

57 Halim Husić, *Šukrija Alagić - život i djelo*, Diplomski rad, Sarajevo, 1985. god.

58 Ibrahim Kemura, *Uloga Gajreta u društvenom životu muslimana*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1986., str. 21-2.

listovima. "Kao autori ovih tekstova javljaju se već kroz *Behar* i druge muslimanske listove afirmisani muslimanski pisci: S. Bašagić, E. Mulabdić, Šukrija Alagić, M. Č. Čatić, Hamdija Mulić, Hasan Hodžić, Sulejman Saridžić, M. Serdarević i dr."⁵⁹ U diplomskom radu "Recepcija Abduhuovog tumačenja Kur'ana kod nas"⁶⁰ Ferid Dautović, uz asistenciju dr. Enesa Karića, spominje Alagića kao prevodioca tefsira *El-Menar* i navodi ukratko kritički osvrt i polemiku koja se vodila u *Hikmetu* i *Gajretu* u povodu prevođenja ovog tefsira. U specijalnom izdanju na engleskom jeziku *O islamu na Balkanu*, dr. Enes Karić spominje Šukriju Alagića kao prevodioca tefsira *El-Menar* na bosanski jezik.⁶¹ U predgovoru knjige *Istknuti Bošnjaci* Hilmo Neimarlija ga svrstaje u "bošnjačke velikane i najistaknutije ličnosti bošnjačkog preporoda s početka našeg stoljeće - Safvet-beg Bašagić, Edhem Mulabdić, Džemaluddin Čaušević, Ibrahim-beg Repovac, Šukrija Alagić, Muhamed Seid Seradarević."⁶² Značajno mjesto Šukriji Alagiću posvetio je Džemaludin Latić u svojoj doktorskoj disertaciji "Stil kur'anskog izraza". U intervjuu za *Preporod* kazao je da je on počeo prvi ispitivati tefsir na bosanskom jeziku s posebnim osvrtom na belagatu-l-Qur'an te da ga kao takvog "na Katedri smatramo rodonačelnikom naše nauke."⁶³ Nove podatke do kojih smo došli u Arhivu Bosne i Hercegovine, u mogućnosti smo da znatno proširimo i osvijetlimo biografske i bibliografske podatke o Šukriji Alagiću. U Arhivu Bosne i Hercegovine sačuvan je Alagićev dosije od školskih dana do dolaska u penziju.⁶⁴

a. Politička aktivnost

U tom periodu Šukrija Alagić je bio član Jugoslovenske muslimanske organizacije i njen aktivista. Jedan politički govor, koji odslikava teško stanje muslimana poslije Prvog svjetskog rata, održao je u Dervanti 26.

⁵⁹ Isto, str. 131.

⁶⁰ Ferid Dautović, *Recepcija Abduhuovog tumačenja Kur'ana kod nas*, Diplomski rad, Sarajevo, 1988.

⁶¹ Enes Karić, *Interpretation of the Qur'an in Bosnia-Herzegovina*, Islam in the Balkans, Islamic Studies, Islamic Research institute, International Islamic University, Islamabad (Pakistan), 1997., str. 285.

⁶² Hfz. Mahmud Traljić, isto, str. 6.

⁶³ Džemaludin Latić, *Vjera nije privatna stvar*, Preporod, 1999., br. 24/673, str. 15.

⁶⁴ A BH, *Službenička dosijea*, A-104.

avgusta 1920. godine, drugi dan Bajrama.⁶⁵ Naredjenjem Zemaljske vlade od 5. XI 1920., broj: 11.083. prez. prof. Šukrija Alagić bio je suspendiran od službe i plate dana 21. novembra 1920. godine radi govora kog je održao 26. avgusta 1920., drugi dan Bajrama, na skupštini Jugoslovenske muslimanske organizacije. U brzojavu koji je poslalo Ministarstvo Prosvjete Beograd kaže se da je Alagić suspendiran od službe i plate zbog uzbunjivanja muslimanskih masa protiv države i uprave na temelju govora pred masom, koji je priznao kao svoj. Stvar je pred disciplinarnim senatom. Disciplinski postupak vodilo je Zemaljsko disciplinarno vijeće. Zemaljsko disciplinarno vijeće u svom zaključku donosi dijelove govora Šukrije Alagića u kojem je, kritizirajući državnu upravu, rekao:

“Nažalost odmah prvih dana oslobođenja doniješe nam grozna razočarenja, jer su neki elementi, zadojeni stoljetnom mržnjom na sve što je muslimansko, počeli nemilo haraćiti po muslimanskom dobru i imetku, a da pokažu svoju golotinju i da do kraja iskale svoju mržnju nad nama, počеше nas klati, ubijati i što je najgore udarati na rz i obraz našeg golorukog i nezaštićenog ženskinja. U početku poslije rasula dvojne monarhije a dok ne biješe uspostavljen autoritet državnih vlasti ova su se zločinstva mogla donekle razumjeti i oprostiti, i postojala je nada, da će to prestati, jer će vlasti nastojati, da to spriječi svim raspoloživim sredstvima. Nu nažalost i u tome se prevarismo, jer u radu mnogih naših upravnika vidjesmo, da se ne ide za tim, da se nama muslimanima u B. i H. - da ne govorim o našoj jednovjernoj braći u Sandžaku i Makedoniji-pomogne i da nas se zaštiti, nego da se po već unaprijed smišljenom sistemu radi na moralnom i materijalnom upropašćivanju muslimana... Makar da nije prema duhu vremena bilo simpatično organizovanje i ujedinjavanje na konfesionalnoj podlozi, ipak se je ta baza odabrala samo za to, što su sva progonstva i zločini bili upereni samo i isključivo protiv nas, jer se ne krstimo, jer smo muslimani.” Kritizirajući rad Prosvjetnog odjeljenja Alagić je kazao sljedeće: “Od mnogih primjera antagonizma i stvorenog dušmanluka demokrata prema nama muslimanima, spominjući samo to da šefovi ureda, koji su demokrati, upotrijebe svaku priliku, da nas muslimane što više prikrate i odštete. Naprimjer, škole se otvaraju po selima gdje nema nikako muslimana ili ih ima vrlo malo, kod podjele stipendija, daje se nemuslimanima deset puta više nego

65 A. BH, Z. V. 2 PREZ. 7116/21 (u P.U.), str. 4-5.

nama, novčane pripomoći sirotinji i nezaštićenoj djeci dobivaju opet nemuslimani 10 puta toliko koliko mi.” Govoreći o agrarnoj reformi Alagić je kazao: “Kod provođenja agrarne reforme opet smo mi - jer smo muslimani prikraćeni. Od posjednika muslimana oduzima se i zadnja njiva, da se u najviše slučajeva podmiri halapljivost težaka nemuslimana, koji te zemlje ni ne trebaju, dok se težaku islamske vjere ne da ni pet dunuma, makar da se on uvijek bavi težaklukom i od toga živi.” Šukrija Alagić je radi ovog govora pozvan na odgovornost, gdje je isti ponovio i priznao “inkriminirane” dijelove govora ne navodeći ništa u svoju odbranu, čime je počinio prijestup u službi po članu 1. i 2. disciplinarnog zakona. U optužbi se navode razlozi zbog kojih je kažnjen suspenzijom s posla. Alagić je, “kako se navodi”, tim svojim govorom nastojao pobuditi i raspirati mržnju protiv drugih vjera a naročito protiv Srba, pravoslavne vjere; nastojao je, da sudionicima skupštine prikaže državnu upravu pristranom, koja muslimanima ne pruža zaštite od zločinaca nego po smišljenom sistemu radi na moralnom i materijalnom upropašćavanju muslimana. Svrha je Alagićeva govora bila demagoškim sredstvima izazvati mržnju jednog dijela naroda na drugi, što nijedan svjestan građanin, a najmanje on kao činovnik i odgojitelj mladeži nije smio učiniti. Okrivljenik u svome govoru tvrdi, da državna uprava, dotično njezini funkcioneri, kojima je to zadaća, ne pružaju muslimanima zaštite od onih, koji ih kolju, ubijaju i navaljuju na obraz golorukog ženskinja. Ove su tvrdnje tendenciozno iznešene bez navoda ikakvih fakata u dokaz istinitosti, samo da se uzdrma ugled ureda i oblasti i da se u svakom prisutnom na skupštini ubije u temelju pouzdanje u državnu vlast i u red i poredak u državi. Tendenciozne su i njegove tvrdnje, da prosvjetno odjeljenje zemaljske vlade nekorektno postupaju pri davanju stipendija i otvaranju škola, samo da na temelju neistinitih tvrdnja obori ugled svoje direktne pretpostavljene vlasti.

Profesor Alagić je tim svoji govorom uzdrmao ugled ureda i povjerenje u njegovu nepristrasnost, te se svojim izvan službenim ponašanjem nije pokazao dostojnim štovanja i povjerenja, što ga iziskuje njegovo zvanje, počinio je dakle takve povrjede dužnosti, koje po članu 1. i 2. disc. zakona sadržavaju učin prestupka u službi, pa je dosljedno tome valjalo zaključiti povedenje disciplinarne istrage, a jer nisu potrebni dalji izvidi, valjalo je tu stvar uputiti na usmenu raspravu.”⁶⁶

Po saznanju Mehmeda Spahe⁶⁷ (poslanika) da je Šukrija Alagić profesor gimnazije u Derventi suspendiran tražio je od izvjesnog Kneževića iz Beograda da ga obavijesti zašto je to učinjeno.⁶⁸ Ovaj je to putem brzojava poslao Stefanu Grđiću, prosvjetnom povjereniku Zemaljske vlade za BiH u Sarajevo.⁶⁹ Zemaljska vlada izvjestila je Ministarstvo prosvjete Beograd, da je “Š. Alagić suspendovan od službe i plate zbog uzbunjivanja muslimanskih masa protiv države i uprave na temelju govora pred masom, koji je priznao kao svoj. Stvar je pred disciplinarnim senatom.”⁷⁰ Poslije ovoga Ministarstvo prosvete Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Odelenje za Srednju nastavu S. N. Br. 3.529, 18. IV 1921. godine u Beogradu poslalo je Zemaljskoj Vladi Bosne i Hercegovine rješenje u kom se kaže:”Razmotrivši akta ovoga predmeta našao sam: da je g. Šukrija Alagić tužen za krivicu, koju je učinio ne u krugu svoje redovne dužnosti, nego na javnom zboru jedne političke stranke.

No kako je tuženi Alagić stavljen pod disciplinsku istragu, smatram da bi bilo suvišno i nekorisno suspendovati ga od redovne dužnosti za vreme njena trajanja, te stoga a u smislu člana 50. i 60. disc. zakona za Bosnu i Hercegovinu, rešavam: da se zaključak disc. veća u Sarajevu od 25. januara ove godine Br. 37/20, kojim je Alagić suspendovan od dužnosti za vreme disciplinarne istrage - poništi. Ministarstvu Prosvete je čast o prednjem izvjestiti moleći Vas za dalju nadležnost. (Po naredbi Ministra Prosvete)⁷¹ Ovo rješenje je prosljeđeno direkciji Niže gimnazije u Derventi kojim se ukida suspenzija od službe i plate, te se povodom toga Direkcija poziva da prof. Alagića opet uvede u službu. Ukidanjem suspenzije i vraćanjem u službu obustavljena beriva od 1. decembra 1920.

67 Dr. Mehmed Spaho (1883-1939) rođen je u Sarajevu. Osnovnu školu i gimnaziju završio u Sarajevu, a pravni fakultet u Beču 26. marta 1921. god. Dr. Mehmed Spaho je postavljen za ministra trgovine i industrije u vladi Nikole Pašića. U oktobru 1921. god. na Glavnoj skupštini JMO izabran je za predsjednika umjesto muftije Ibrahima Maglajlića. U vladi Ljube Davidovića 1924. god. zauzima položaj ministra finansija, 1927. god. ministar je trgovine i industrije u vladi Velje Vukićevića. U vladi Milana Stojadinovića bio je ministar saobraćaja i umire 1939. god. Vidi više, Atif Purivatra, *Jugoslovenska muslimanska organizacija u političkom životu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, Svjetlost, Sarajevo, 1977. god.

68 Ovo potvrđuje da je poznavao Šukriju Alagića, što mi je potvrdio i njegov sin Nedžmudin, možda još iz studentskih dana u Beču, ali i brigu Mehmeda Spahe za članove JMO.

69 Isto, str. 10.

70 Isto, str. 9.

71 Isto, str.

godine imaju mu se naknadno isplatiti, po odbitku isplaćene mu alimentacije, koju je primao u iznosu od dvije trećine plate.”⁷²

Vjerovatno zbog suspenzije s posla 6. septembra 1921. dao je zakletvu vladajućem kralju Aleksandru da će biti vjeran, da će se savjesno pridržavati ustava Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i da će dužnosti po zakonima pretpostavljenih vlasti tačno i savjesno obavljati. U nastavku se konstatira da je predstavnik Kraljevine SHS “zakletvu na današnji dan po obredima islamske vjere izvršio”.⁷³ 3. oktobra 1925. Njegovo Veličanstvo Aleksandar I. postavio ga je za profesora na gimnaziju u Derventi.⁷⁴ Politički je bio opredjeljen za JMO,⁷⁵ a na izborima za Narodnu skupštinu, 11.IX 1927. godine, bio je sreski kandidat za narodnog poslanika zajedno sa Svetom Marinkovićem i Mustafom Kapetanovićem za banjalučku oblast, na listi opozicije, čiji je nosilac bio Ljubo Davidović. 16. decembra 1927. prelazi na gimnaziju u Tuzli, gdje biva imenovan za njena direktora. “Bio je to prvi musliman direktor srednjeg zavoda u BiH, na koji je položaj došao koliko zaslugom svojih ličnih sposobnosti, toliko i zauzimanjem vođstva bivše JMO, koje je bio istaknuti član.”⁷⁶ Funkciju direktora obavljat će do kraja svog radnog vijeka 16. aprila 1931. godine, kada odlazi upenziju. Posljednje godine svoga života, od penzije do smrti 31. januara 1936. godine, Alagić provodi u Derventi. Iz priloženog, kao i iz godišnjih školskih izvještaja, vidi se da je Alagić, uprkos čestim pobolijevanjima i teškoj materijalnoj situaciji, bio marljiv i uspješan.⁷⁷ ”Svoje službene dužnosti obavljao je tačno i marljivo.

⁷² Isto, str. 2.

⁷³ A BH, str. 11.

⁷⁴ Isto, str. 13

⁷⁵ Jugoslovenska muslimanska organizacija osnovana je 17. 2. 1919. god. Za predsjednika je izabran tuzlanski muftija hadži hafiz Ibrahim Maglajlić, a za podpredsjednike dr. Hamdija Karamehmedović i dr. Halid-beg Hrasnica. U svoje glavne zadatke JMO je ubrajala postizanje lične i imovinske sigurnosti Bošnjaka, zaštitu agrarnih interesa bošnjačkih zemljoposjednika i očuvanje muslimanske vjerske i vakufsko-mearifске autonomije. Vidi više, Atif Purivatra, Isto, Mustafa Imamović, *Historija Bošnjaka*, Preporod, Sarajevo, 1998., Šaćir Filandra, *Bošnjačka politika u XX. stoljeću*, Sajtarija, Sarajevo, 1998. god.

⁷⁶ *Merhum Šukrija Alagić*, Novi Behar, isto, str. 207.

⁷⁷ Pričao mi je, njegov sin Nedžmudin, na jednom susretu, 5. aprila 1999. god. u hotelu Bosnia, gdje često odsjeda uz kahvu s prijateljima, da je njegov otac bio jako strog i kao otac i kao profesor. Mi, djeca, smo bili njegovi učenici i nije nas nimalo štedio niti pravio razliku u odnosu na druge. Otac je, kaže, imao dobru biblioteku, neko mu je slao knjige i časopise iz Egipta, a često je koristio, i jednu od boljih biblioteka, M. ef. Tarabara. I djecu je tjerao da puno čitaju. Od njega sam učio francuski i njemački, ali me nije učio arapski. Otac je puno pušio i bio je slabog zdravlja.

Političko i društveno vladanje bilo mu je korektno.”⁷⁸ U godišnjim izvještajima, također, stoji “da mu imovinske prilike nisu sredene, dijelom radi velikog troška, što ga isti ima radi liječenja, a dijelom i radi toga, što nema u kući dobrog gospodarstva.”⁷⁹ Uz svoje četvoro djece (Sadudin rođen 1910., Nedžmudin 1915., Behija 1918., i Suad 1921. godine.) uzdržavao je i punicu Hatidžu udovu Džonlagić. Pored redovnih aktivnosti, nastavnika u školi, bio je aktivan društveni i javni radnik, na mnogim poslovima.

b. Društvene aktivnosti

Šukrija Alagić je obavljao značajne funkcije u kulturnim društvima i organima islamske zajednice. Odmah po završetku studija, kada se vratio u Bosnu, aktivno je radio u muslimanskom kulturnom društvu “Gajret”. Godine 1906/07 bio je prvi tajnik društva, a sudjelovao je i u prvom društvenom pjevačkom horu, kao i na prvoj Gajretovoj zabavi 1906. u svojstvu diletanta. Bio je aktivan član ovog društva u svakom pogledu, a naročito za Bašagićeva perioda do 1908. godine. 1929. god. bio je predsjednik prosvjetne sekcije Mjesnog Odbora Gajreta u Tuzli. U tom periodu zabilježene su značajne aktivnosti ove sekcije. Tako je predsjednik Šukrija Alagić, direktor gimnazije, 18. novembra 1929. god. u prisustvu g. Osmana Vilovića, bivšeg kralj. ministra, i Hasana Smajlovića, muderrisa i upravitelja ovdašnje medrese, otvorio drugi analfabetski tečaj⁸⁰ za muslimanke. Isti takav rad otpočeo je, prije mjesec dana, u prvom analfabetskom tečaju za muslimanke, većinom kćerke naseljenih siromašnih Hercegovaca po okolici grada Tuzle. U tom periodu organizirana su različita predavanja, koja su držali istaknute ličnosti tog kraja. Prvo predavanje održao je Šukrija Alagić na temu “Arapi u Španiji”, zatim mladi muderris g. Šaban Hodžić, diplomirani student “Džami‘atu-l-Ezhera”, glasovitog muslimanskog univerziteta u Kairu, na temu “Is-

78 A. BH, isto, str. 40.

79 A. BH, isto, Školska godina 1921./22. i 1922./23.

80 “U okviru šireg “Gajretovog” prosvjetno-obrazovnog programa, koji se odvijao izvan njegovih ustaljenih institucija (internati, stručne škole i slično), značajno mjesto i ulogu imali su analfabetski tečajevi, domaćičke škole, korepetitoriji i čitaonice. Ovi oblici “Gajretovog” djelovanja, usmjereni prije svega na suzbijanje nepismenosti i podizanje opšteg obrazovnog nivoa, pri čemu se posebna pažnja poklanjala uključivanju u ove akcije muslimanskih žena, imali su prvorazredni značaj.” Ibrahim Kemura, isto, str. 314.

lam i znanost”, profesor gimnazije Adil-Abdurahman Čokić na temu “Imami Gazalija, njegova znanost i nauka”. Tokom 1930. god. Prosvjetna sekcija je osigurala predavače za cijelu godinu sa sljedećim sadržajem: I. Iz higijensko-popularnih poučnih predavanja, II. Iz privrednih predavanja, III. Iz uzgojno-pedagoških predavanja, IV. Iz vjersko-moralnih predavanja.⁸¹ U okviru Prosvjetne sekcije pripremana su predavanja i za žene u svim džamijama, pod naslovom “Žena u islamskom svijetu i njene dužnosti” (A. Čokić), “Islamski moral” (Hasan Smajlović) i “Uzgoj deteta prije rođenja” (Salih Serdarević, učitelj).⁸² Bio je, također, predsjednik Muslimanske čitaonice, odnosno Gradske čitaonice u Derventi. Svoj odgovor *Hikjmetu* i njegovom uredniku Ahmetu L. Čokiću, na primjedbe istog povodom njegova prevođenja Kur’ana i tefsira, Šukrija Alagić je 1932. godine objavio u gajretovu Kalendaru. Kada je osnovana “Narodna uzdanica” bio je i njen član. Aktivno je radio i doprinio boljitku ovog društva. Za Kalendar *Narodne uzdanice*, također je napisao nekoliko radova. Posljednji zapažen članak za ovaj Kalendar “Poslušnost djece roditeljima”⁸³ napisao je 1935. neposredno pred smrt. Koliko mu je bila na srcu dobrobit ovog društva, najbolji pokazatelj je i to, što je nakon penzionisanja i nastanjivanja u Derventi, dao svog sina u internat “Narodne uzdanice” u Sarajevu. Iako profesionalno nije bio vezan za islamsku zajednicu, niti je posjedovao teološko obrazovanje, dao je veliki doprinos radu islamske zajednice, koju je volio i štitio njene interese, dobra, prava i slobode. Godine 1926. biran je u Vakufsko-mearifsko povjerenstvo u Tuzli, a samo godinu poslije i za Vakufsko-mearrifski sabor, gdje je obavljao dužnost potpredsjednika, što je bila velika čast i priznanje, s obzirom da je predsjednik bio uvaženi alim, reisu-l-ulema H. Mehmed Džemaluddin Čaušević. Biran je i za člana Saborskog odbora.

81 Vidi više, Predsednik Š. Alagić, direktor gimnazije, Sekretar Omersoftić M. Alija, sudijski pripravnik, *Razvitak rada prosvetne sekcije Mesnog Odbora Gajreta u Tuzli*, Gajret, Sarajrvo, X/1929., str. 370-71. Uz ovu zabilješku želim navesti sadržaj vjersko moralnih predavanja (pod tačkom IV), koja nas upoznaju sa onim što je bilo interesovanje tadašnje uleme i muslimana. Ona, naime odlikavaju duh jednog vremena, u kom su ti ljudi živjeli i radili. To su: a) *Muhamed-Resulullah* (Ovo predavanje navestilo je više predavača, među njima treba istaknuti g. Šukriju Alagića, Adil-Abdurahmana Čokića i Šabana Hodžića, kao poznavaoce arapskog jezika i litarature.), b) “*Kur’an*” (*historija, nauka, prevodi i komentari*), c) *Dužnosti čoveka prema Bogu, sebi, svojim bližnjim i celom čovečanstvu*, d) *Islamske sekte*, e) *Islamske svetinje* (Kaba i sl.),

82 Vidi više, isto, str. 371.

83 Šukrija Alagić, *Poslušnost djece prema roditeljima*, Kalendar “Narodne Uzdanice”, 1935, Sarajevo, 1934, str. 37-42.

Kao profesor i direktor gimnazije nije smetalo da drži i vazu-nasihata u džamiji. Obradivao je aktuelne teme vezane za naš svakodnevni život, govoreći i protestirajući protiv nekih neislamskih običaja, koji su se udomili i uobičajili u muslimanskoj porodici i društvu. Saradivao je i pisao u *Glasniku VIS-a*. U jednom od svojih odgovora mjesnom odboru "Gajreta" u Derventi, u Islamskom svijetu piše "da ga Gospoda u Vrhovnom Starješinstvu i u Redakciji *Glasnika* dobro poznaju."⁸⁴

U *Islamskom svijetu* 1934. vodio je polemiku u nekoliko nastavaka sa mjesnim odborom Gajreta u Derventi "ustajući u odbranu islamskih prerogativa i jednog našeg bitnog prava - sloboda vaza i slobode objašnjavanja islamskih propisa i kur'anskih istina u džamijama".⁸⁵ Najviše svojih radova, originalnih ili prijevoda iz *Menara*, Alagić je objavio u *Novom Beharu*, što se da vidjeti u bibliografiji. Posljednji njegov rad "Pitanja i odgovori" objavljen je posmrtno u *Novom Beharu* 1936/37. godine.⁸⁶

c. Djela Šukrije Alagića

Najznačajniji djela Šukrije Alagića su objavljene četiri knjige (i peta neobjavljena) prijevoda *Tefsiru-l-Menar* od Rešida Ridaa i trideseti "Amme džuz" od šejh Muhammed Abduhua. Iz arapskog jezika je sastavio udžbenik *Izbor iz Kitabu Sireti Resulillahi i Arapsko-srpsko-hrvatski riječnik za Izbor iz Kitabu Sireti Resulillahi*. U njegovu dosijeu stoji da je sastavio još dva udžbenika s rječnikom ali nisu zbog rata štampani. Također u dosijeu stoji da je Alagić 29. VII 1914. godine uzeo predujam od 500 K. na honorar za knjigu *Izbor iz 1001 noci*, također 20. IV 1915. za istu knjigu preuzeo je 300 K. Predujam od 400 K. za knjigu *Fi tedai-l-hajvanati* preuzeo je XII 1916. godine. Predujam od 800 KR. dobio je za knjigu *El-hajvanu ve-l-insanu*. Nijednu od neobjavljenih knjiga nisam našao u Arhivu BiH. Značajno je napomenuti da je u vrijeme Alagićeve rada na Velikoj gimnaziji u Sarajevu (1905. - 1916.), kao vjeroučitelj došao Ahmed ef. Burek (1910. - 1921.) i Džemaluddin Čaušević s kojim će se upoznati i koji će mu biti suizdavač prve i druge knjige prijevoda Kur'ana i komentara

⁸⁴ Šukrija Alagić, *Odgovor prof. Šukri ef. Alagića Mjesnom odboru "Gajreta" u Derventi*, Islamski svijet, 1934, br. 93, str. 6.

⁸⁵ Šukrija Alagić, *Odgovor prof. Šukrije Alagića na ispravak mjesnog odbora "Gajreta" u Derventi*, Islamski svijet, 1934., br. 96, str. 6.

⁸⁶ Muhammed Rešid Rida, *Pitanja i odgovori*, Novi Behar, Sarajevo, 1936-37. god. X, br. 4-5, str. 41-44, preveo s arapskog Šukrija Alagić

od Muhammeda Rešida Ridaa. Sva trojica su obilježili vrijeme u kom su živjeli na različite načine. Čaušević i Alagić nosioci su Abduhuovih naprednih, progresivnih ideja i kretanja u BiH, u isto vrijeme i prevodioci Kur'ana, a.š. Među bošnjačkim intelektualcima tadašnjeg perioda treba napomenuti Safvet-bega Bašagića, Muhameda S. Serdarevića, Šabana Hodžića, Osmana Nuri Hadžića, Musu Ćazima Ćatića, Edhema Mulabdića i druge.

Kratki prikaz objavljenih knjiga

Prva knjiga naslovljena je kao *Tefsiru-l-Kur'ani-l-Kerimi* (Komentar Kur'ana) u izdanju prevodioca Šukrije Alagića i Džemaluddina Čauševića. Štampana je u Islamskoj dioničarskoj štampariji u Sarajevu 1926. godine. Format knjige je 23x15 cm. Sadrži prijevod i komentar sure El-Fatiha 7 ajeta i prijevod i komentar 210 ajeta El-Bakare. U ovoj prvoj knjizi prije predgovora Šejh Muhammed Abduhua nalazi se i predgovor Šukrije Alagića koji nam iznosi razloge i poticaje za ovaj rad. "Oдавno se osjeća potreba, да se Kur'an prevedе na naš jezik. O tome i ja mislim već deset-petnaest godina, ali se nijesam nikad mogao odlučiti, да s tim počnem, jer bi prijevod samog teksta Kur'ana bez komentara bio nejasan, pa bi se može biti i krivo shvatio."⁸⁷

Druga knjiga *El-Kur'anu-l-Hakimu*, Kur'an Mudri (prijevod i tumač) preveo je Šukrija Alagić, direktor gimnazije u penziji) a štampana je u Islamskoj dioničarskoj štampariji u Sarajevu 1931. godine uz vlastitu nakladu. Njen format je isti kao i prve knjige. Prijevod i tumač su nastavak prve knjige, dakle od 211 ajeta sure al-Bakare do kraja i početak treće sure Ali Imran, odnosno 41 ajet. Ono što je obećano u prvoj knjizi, да će u drugoj knjizi donijeti sve ajete na arapskom, to je i uradio. Ajeti iz prve knjige na arpskom oštampao je kao poseban prilog да se mogu uvezati u prvu knjigu. Iz ove dvije knjige да se primjetiti да je Šukrija Alagić preferirao ajeta pisana latinskim slovima nad arapskim.⁸⁸ Da bi se

⁸⁷ Šukrija Alagić, *Predgovor, Tefsiru l-Kur'ani l-Kerimi (Komentar Kurana)*, Prva knjiga, Preveo s arapskog jezika Šukrija Alagić, profesor derventske gimnazije, "Islamska dioničarska štamparija", Sarajevo, 1926., str. 2.

⁸⁸ "Abduhu se oštro protivio shvatanju да se arapsko pismo latinizira, a Kur'an transkribuje. U ovom shvatanju Abduhu je vidio želju pojedinih orijentalista да prekinu vezu muslimana sa svojom kulturom, istorijom i vjerom. On smatra да ovo predstavlja otvoreni rat na kulturnom polju protiv Kur'ana njegove kulture i istorije." Ahmed Smajlović, *Šejh Muhamed Abduhu - pvdodom sedamdesetogodišnjice smrti*, Preporod, 1975., br. 14. str. 3.

taj tekst ajeta na latinici lakše čitao, obilježio je sam one glasove arapskog jezika koje nema naš jezik, posebnim znakovima i ovu kao prethodnu knjigu pregledao je isti redakcioni odbor. Na kraju knjige donosi tumač tuđih riječi koje se ne susreću i nisu objašnjene u prvoj knjizi, zatim popis citiranih ajeta, broj sure, ime sure, broj ajeta i strana knjige. Na samom kraju knjige su ispravci štamparskih greški.

Treća knjiga naslovljena je *El-Kur'anul-Hakimu*, Kur'an mudri (Prijevod i tumač) u izdanju Islamske dioničarske štamparije 1932. (1351.) godine u Sarajevu. Knjiga ima 156 stranica formata 23,5x15,5. U njoj su prevedeni i protumačeni ajeti sure Ali 'Imran od 42-200 ajeta koliko i broji ova sura. Kao i prethodne knjige i ovu je štampao uz vlastitu nakladu. U ovoj knjizi svi ajeti su poredani jedan za drugim na arapskom jeziku, zatim na latinici,⁸⁹ a onda slijedi prijevod na našem jeziku donesen na istoj strani uz tekst ajeta. Iza toga dolazi tumačenje pojedinih ajeta, odnosno skupova od dva ili više ajeta. Ovo je radio prema želji nekih svojih prijatelja, a što se i njemu samom dopalo i činilo ljepšim i praktičnijim. Prijevod ajeta ove knjige, kao i predhodnih pregledao je g. M. Tarabar iz Dervente, te još neki prijatelji g. Alagića, čija imena ne navodi.

Četvrta knjiga pojavila se u štampi 1934. (1353.) god. u tiskarni Josip Lay, Derventa. Tehnička oprema je na zavidnom nivou, doista, mnogo ljepša od predthode tri. Tomu mogu biti dva razloga: nova štamparija u kojoj nisu štampane prethodne knjige, ili zrelost i iskustvo Alagića koje je stekao radeći prethodne tri. Na ovoj knjizi po prvi put upisano je ime autora tefsira Esejjid Muhammed Rešid Rida te na arapskom naziv tefsira kog prevodi *Tefsiru-l-Kur'ani-l-Hakim* (Kur'an s tumačem). Na ovoj kao i predhodnim knjigama upisano je ime prevodioca Šukrije Alagića direktora gimnazije u penziji. Novina u ovoj knjizi je arapski tekst ajeta odštampan harekeli harfovima koje je napisao M. Fakihudin Tarabar a izostavljen je arapski tekst pisan latinicom. U ovoj knjizi, dakle poslije arapskog teksta ajeta slijedi prijevod, a zatim komentar. Knjigu je pregledao M. Tarabar, a štampao je u svojoj nakladi i o svom trošku g. Lay-štampar iz Dervente. I u ovoj knjizi donesen je tumač tuđih riječi ali samo onih koje nisu bile u predhodnim knjigama.

⁸⁹ Da bi lakše čitali ajete na latinici, Alagić je u ovoj kao i predhodnim knjigama donio one glasove koji naš jezik nema i znakove kojim su ti glasovi u latinici obilježeni.

Tu su i ispravke i greške koje bi mogle kvariti smisao. Izostavio je "Popis citiranih ajeta" (broj sure, ime sure, ajet, strana knjige) koji su bili u prethodnim knjigama. Na kraju knjige dat je "Sadržaj", isto jedna novina. U sadržaju nisu navedeni samo ajeti koje tumači nego i problemi, pitanja, teme koje tretira određena skupina ajeta. U ovoj knjizi protumačeno je 59 ajeta četvrte sure En-Nisa, koja sadrži mnoge vrlo važne odredbe islama, odnosno 26 skupina ajeta objavljenih u Medini.

Tefsir "Amme džuz'a" od Muhammeda Abduh preveo je Šukrija Alagić 1933. god. (1352) kao direktor gimnazije u penziji. Kao i prethodne knjige i ovu je izdao u vlastitoj nakladi u Islamskoj dioničarskoj štampariji u Sarajevu. U predgovoru Šukrija Alagić ukazuje na neophodnost prevodenja Kur'ana i tefsira, jer naš svijet ne razumije veliku većinu tefsira, pa čak ni značenja onih dijelova Kur'ana koje ponajviše uči u namazu. Zbog toga je iz tridesetog džuz'a preveo dvadeset i tri sure, i to 78. En-Nebe i od 93. Ed-Duha sve do kraja. Pri prevodenju Amme džuz'a i tefsira Menar Šukrija Alagić je, između ostalih koristio i ove tefsire: *El-Keššaf* od Zamahšerije, *Ruhu-l-Me'ānī* od Alusije, *Fethu-l-Bejan* od Sejjid Siddik Hasan-Hana, Ibni Kesirov *Tefsir* i *Tibjan* tefsir na turskom jeziku."⁹⁰

Udžbenika *Izbor iz Kitabu Sireti Resulillahi*⁹¹ priredio je i sastavio za gimnaziju, a u isto vrijeme koristio se i u medresama. Udžbenik je štampan troškom i nakladom Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu 1913. god. Na omotu udžbenika je naslov originala na arapskom jeziku i dodatak, također, na arapskom jeziku da je ovo sakupio Šukrija Alagić profesor gimnazije. Na početku udžbenika nalazi se prijevod originala na bosanski, latinicom i ćirilicom. Na kraju udžbenika se još nalaze štamparske pogreške, a sve ostalo je na arapskom jeziku, s djelimičnom vokalizacijom. Uz ovaj udžbenik priredio je i *Arapsko-srpsko-hrvatski rječnik za Izbor iz Kitabu Sireti Resulillahi*⁹² što je omogućilo lakše učenje i korišćenje udžbenika. Rječnik je štampan troškom i nakladom Zemaljske vlade za BiH 1913.god. u štampariji Adolfa Holzhausen u Beču.

90 Isto, str. 6.

91 Muhammed Ibni Ishak, Preradio Abdul-Melik Ibn Hišam, *Izbor iz Kitabu Sireti Resulillahi*, Za gimnazije sastavio Šukrija Alagić, 1913. god.

92 Šukrija Alagić, prof. Velike Gimnazije Sarajevske, *Arapsko-srpsko-hrvatski rječnik za izbor iz Kitabu Sireti Resulillahi*, Beč, 1913. god.

d. Smrt Šukrije Alagića

Šukrija Alagić je preselio na ahiret 31. januara 1936. god. u Derventi. Dženazu je klanjao njegov prijatelj Muhamed ef. Tarabar uz prisustvo mnogih prijatelja, rodbine i komšija. Bio je to veliki gubitak za muslimane Bosne i Hercegovine.

Poslije smrti Šukrije Alagića, ugledni građani Dervente, na jednom sastanku u Gradskoj čitaonici razgovarali su o njemu kao zaslužnom građaninu i poznavaoocu islama, piscu prvog arapsko-srpskohrvatskog riječnika i prevodiocu Kur'ana sa tumačem na naš jezik. Dogovorili su se da se osnuje Odbor za podizanje nišana. Za predsjednika je izabran senator Asim-beg Alibegović. Odbor se obratio pismom građanima Dervente i Bosne i Hercegovine u svrhu prikupljanja novčanih sredstava za izgradnju nišana. Majstor klesar Husnija Kurtagić izradio je nišane od poznatog kamena sa Plehana. Natpis na nišanima pripremio je Muhamed ef. Tarabar, bašimam Donjačke džamije, na arapskom i našem jeziku.

20. maja. 1940. god., na dan rođenja Šukrije Alagića, u prisustvu porodice, prijatelja i poštovalaca, na mezaru je održano otkrivanje nišana. Na nišanima je bio sljedeći natpis:

Ovdje počiva jedan od velikih učenih

boraca za islam

Šukrija Alagić

profesor gimnazije

sin umrlog Mehmed ef.

Umro 1936. god.

Prilikom otkrivanja nišana prisutnima se obratio Muhamed ef. Tarabar, koji je kratko govorio o životu i radu rahmetli Šukrije Alagića. Istakao, je da je on bio veliki poznavalac islamske i bosanske kulture. Na kraju je rekao neka mu Allah da vječni mir i proučio je Fatihu (dovu).⁹³

⁹³ Ovo je bilješka njegova dobrog prijatelja Muhamed ef. Tarabara, koju mi je ustupio Nedžmudin, sin Šukrije Alagića, zajedno sa slikom prisutnih na dan otkrivanja nišana i sliku mazara sa nišanima. Nije nigdje objavljena. Nedžmudin mi je pričao da mu je sestra Behija, kćerka Šukrije Alagića, u mjesecu januaru 1999. god. prolazila kroz Derventu i vidjela da je na mezaru njihova oca ostao samo još jedan nišan.

Life and work of Sukrija Alagic: A survey of sources and literature

Sukrija Alagic was born in Donja Tuzla on the 20th of May 1881. He completed his elementary education in Sarajevo in the year 1893. In the capital city he continued his further education, and finishes six grades of the high school (gymnazium). The seventh and eight grades he continued in Mostar, where on 19 of June 1901 graduated, being the only Muslim among seventeen graduants.

On the 19 of June 1901 he got admission to the University of Vienna where he studied Oriental studies (Classical Arabic language) and Slavistics (Serbian and Croatian languages). On 31st July 1905, in regular time he completed his study. After graduation he returned to Bosnia where he was appointed by the government of Bosnia and Herzegovina as a deputy teacher of the Great secondary school in Sarajevo. Sukrija Alagic was fluent in three languages: Arabic, Turkish and German. In terms of ethnic and religious adherence he identify himself as “Croat of Islamic creed”. In 1909 he was appointed as a teacher and on 1st of March 1912 he got the title “professor”.

He was working as a professor of Arabic language in Sarajevo until January 19, 1916 when he was transferred, on his requests, to the Great secondary school (gymnazium) in Mostar. After two years serving in Mostar, on 30th October 1917, he was transferred to Derventa to be teacher in Male Teachers’ school. In the academic year 1917/18 he served as Muslim religious teacher and teacher of German language in the same town. On the 8 of October he was transferred to another high school in Derventa. In that time Sukrija Alagic was a member and activist of Yugoslav Muslim Organization. One political talk in which he presented difficult situation of Muslims after the First World War, given in Derventa on 26 October 1920, the second day of Bayram was a reason for his suspension from post and salary. In the year 1927 Sukrija Alagic was appointed as director of the High school in Tuzla. He was the first Muslim who performed such duty in the institutions of secondary education in Bosnia and Herzegovina. He performed many important duties in cultural associations and the Organization of Islamic Commu-

nity. His works were published in *Glasnik* of the Supreme Islamic Authority *Gajret*, *Novi Behar*, *Kalendar Narodna Uzdanica*, *Kalendar Gajreta*, *Islamski svijet* and *Pravda*.

His the most important works are translation of *Tefsiru-l-Menar* of Resid Rida which four volumes were published and fifth remain unpublished as well as commentary of the thirty of *dzuz* of the Qur'an written by Shajkh Muhamed Abduhu. For the teaching of Arabic language he compiled a textbook selected from *Kitabu sireti Resulillahi*. It is also recorded that he had written two more textbooks with dictionary but because of break of war those books have never been published.

He died on 30th January 1936 in Derventa.